

MOŽNÉ USPOŘÁDÁNÍ SOUSTAVY VÝCVIKU A VZDĚLÁNÍ V ARMÁDĚ ČESKÉ REPUBLIKY

Armáda České republiky (AČR) potřebuje **novou výcvikovou a vzdělávací soustavu**. Tento fakt je dán souborem společenských, ekonomických a vojensko-politických změn, které neustále probíhají.

Výcvikem při tom rozumíme proces získávání nezbytných návyků a dovedností, které voják dané odbornosti na dané funkci potřebuje k plnění svých povinností.

Vzděláváním rozumíme proces získávání vojenských profesních teoretických a praktických vědomostí, všeobecných i speciálních humanitních a technických znalostí, tedy proces rozvíjení rozumových schopností, potřebných pro výkon povolání a pro život vůbec.

Je zřejmé, že výcvik a vzdělávání se navzájem doplňují a podmiňují a společně ústí ve formulování nezbytných odborných morálních a etických vlastností vojáka.

Cíle vytváření zmíněné soustavy lze formulovat následovně:

Cíl ① řádu:

Vytvořit takovou soustavu výcviku a vzdělávání, která poskytne armádě vycvičeného vojáka, praporčíka a důstojníka v kvalitě, odpovídající potřebám moderní armády, v nezbytném počtu, struktuře a v daném čase.

Cíle ② řádu:

1. Vytvořit soustavu ekonomickou.
2. Vytvořit soustavu pružně reagující na změny ve vojenství a ve společnosti.
3. Vytvořit soustavu otevřenou.

Cíle ③ řádu:

1. Zachovat genofond vědomostí a vědy, který se historicky vytvořil ve vojenském školství a výcvikovém systému.

2. Plně využít současných školských a výcvikových zařízení armády.

Každá, a tím více soustava výcviku a vzdělávání, musí vycházet z vlastní **filozofie**. Předloženým souborem názorů se ji pokusím formulovat a následně, alespoň v hrubých rysech na konkrétním návrhu soustavy, prověřit, zda je v našich podmínkách uskutečnitelná.

Tato filozofie vychází z poznatků, které jsem získal při studiu zahraničních systémů (Belgie, Holandska, Velké Británie, Francie a SRN). Těží z nejlepších rysů naší tradice, za které lze považovat pragmatismus Hranické akademie a současný akademismus vysokoškolského vzdělávání důstojníka, který je zvláště v Evropě navýsost moderní.

FILOZOFIE NOVÉ VÝCVIKOVÉ A VZDĚLÁVACÍ SOUSTAVY

Systém výcviku a vzdělávání v Armádě České republiky by měl mít s uvážením nedostatků systému minulého, současných možností a potřeb, perspektivy vývoje armády a zkušeností armád vyspělých demokracií, následující charakteristické rysy.

① Integrovanost systému výcviku v armádě a vojenského vzdělávacího systému (vojenských škol).

Projevy:

- Soustředěné využití výcvikové techniky a výukových prostředků.
- Vojáci všech kategorií se připravují tam, kde je to ekonomicky výhodné a funkčně příslušné.

② Úzká propojenost systému výcviku a vzdělávání se systémem kariér a jeho mnohastupňovitost.

Projevy:

- Vojákovi je vždy poskytováno tolik **konkrétních vědomostí**, kolik potřebuje pro svoji funkci a **tolik obecných vědomostí**, jaká je perspektiva jeho kariéry.
- Jednotlivé stupně vzdělání se váží na systém kariér zvláště v uzlových bodech a vzájemně se doplňují.
- Voják stráví, zejména z počátku až 50 % své kariéry ve školách a kursech, zbytek ve výcviku u jednotky.

③ Mnohavstupovost a mnohavýstupovost.

Projevy:

- Kterýkoli občan a voják se může ucházet o vstup do armády a o příslušný stupeň vzdělání. Musí ovšem prokázat příslušné vzdělání, morální kredit a schopnosti. Neprokáže-li v průběhu služby výsledky, schopnosti, resp. zájem, má mít možnost ze systému vystoupit za solidních sociálních podmínek, které musí být definovány jen délkou služby.

④ Výběrovost.

Projevy:

- V každém stupni vzdělávání a v předchozí službě se rozhoduje o budoucím směru kariéry komplexním výběrem.
- Výběr musí být náročný, aby zajistil během kariéry postupné zmenšování podílu vojáků vyšších hodnot na celkovém počtu.

⑤ Zabezpečení potřebného rozvoje myšlení.

Projevy:

- Velitel (vedoucí) příslušného stupně musí mít vyšší úroveň vzdělání a tedy i myšlení než jeho podřízení.
- U důstojníků s dlouhodobým úvazkem to předpokládá vysokoškolské vzdělání. U důstojníků generálního štábu pak strategické myšlení (založené na vyšších manažerských schopnostech a geopolitických znalostech).

⑥ Propojenost se systémem civilního vzdělávání.

Projevy:

- Výchova specialistů v oborech, kde je to pro armádu neekonomické (lékaři, právníci, dentisté, duchovní, veterináři, tělocvikáři) na civilních VŠ.

- Systém armádních stipendií.

- Systém přípravy absolventů VŠ na důstojníky v záloze s těžištěm v armádě, s možným základem na VŠ.

- Personální propojení civilních a vojenských škol v oblasti odborníků.

⑦ Otevřenost směrem k civilní veřejnosti.

Projevy:

- Tam, kde je to možné, existence vojenských škol podle stejných zákonů jako civilní školství (viz zákon č. 172/1990 Sb.).

- Organizace kursů pro civilní odborníky (štábní úředníky, manažery, poslance, členy vedení politických stran a odborů apod.).

- Možné paralelní školení vojáků a civilních odborníků na některých vojenských školách, zejména vysokých (tento přístup může výrazně ovlivnit přípravu záloh a přispět k image armády).

Systém uvedených vlastností umožní pružně reagovat na potřeby armády v míru, při zvýšeném ohrožení a při změnách stupně její profesionalizace.

DRUHY ŠKOL V SYSTÉMU VÝCVIKU A VZDĚLÁVÁNÍ

Jednou z možností, jak naplnit filozofii uspořádání nové vzdělávací soustavy Armády České republiky tak, jak byla definována v předchozí části článku, tvoří následující soubor škol:

a) Škola druhu vojska, zbraně, služby (zkráceně Aplikační škola).

Úkoly:

● Příprava vojáků - specialistů (včetně poddůstojníků).

● Školení praporčíků (nižší stupeň, tj. rotmistři, vstupní školení).

● Speciální příprava důstojníků do hodnosti majora. Podle kapacity možno uvažovat i provádění základního výcviku jednotlivce.

Vybavení:

- Technika, тренаžéry.

- Výcvikový prostor, speciální střelnice.

- Učebny.

- Ubytovny.

- Infrastruktura zabezpečení.

b) Vojenská akademie (nástavbová škola nevysokoškolského charakteru).

Úkoly:

● Vstupní důstojnické kursy (0,5 až 1 rok, délka se liší podle vstupního vzdělání, minimální vstupní vzdělání - maturita).

● Kursy pro velení od stupně rota do stupně prapor (obecná část).

● Kursy pro vyšší praporčíky (štábní praporčíci).

● Speciální kursy.

Vybavení:

- Výcvikový prostor, základní střelnice (ruční a protitankové ruční zbraně).

- Základní technika pro vševojskový výcvik na stupni četa.
- Učebny.
- Ubytovny.
- Infrastruktura zabezpečení.

c) Univerzita obrany (vysoká škola manažerská, technická a humanitní).

Úkoly:

● Třístupňové vysokoškolské vzdělávání:

- 1. stupeň bakalář (3 roky)
- 2. stupeň magister (2 roky)
- 3. stupeň doktor (3 roky).

● Speciální kurzy v systému dalšího vysokoškolského vzdělávání.

Zaměření:

- Široké obory.
- Všestranné vzdělávání.
- Vědecká práce.
- Úzké propojení se školou ad d).

Vybavení:

- Učebny.
- Laboratoře.
- Infrastruktura zabezpečení.

Poznámka: Některé obory studia ve všech třech stupních mohou plně nebo alternativně pokrýt civilní vysoké školy, kde mohou důstojníci studovat na základě armádních stipendií.

d) Akademie obrany (Institut pro obranná studia lze spojit s Univerzitou obrany jako zvláštní postgraduální část její manažerské fakulty).

Úkoly:

- Výchova velitelů a štábních důstojníků od stupně prapor výše.
- Výchova důstojníků generálního štábu, mezinárodní kurzy.
- Kurzy pro státní úředníky, poslance a management průmyslu a obchodu.
- Specializované kurzy (aktualizační).
- Vědecká práce.

S uvedenými druhy škol se setkáváme v každém moderním systému výcviku a vzdělávání v armádě a i náš současný systém má školy, které se jim svými vlastnostmi blíží.

Podstatné je to, jaké úlohy jsou jednotlivým druhům škol určeny tak, aby byly schopny společně naplnit danou filozofii, a jak umožní naplnit požadavek integrace výcviku a vzdělávání, a to pro všechny kategorie příslušníků armády.

USPOŘÁDÁNÍ SYSTÉMU VÝCVIKU A VZDĚLÁVÁNÍ

Možné uspořádání systému výcviku a vzdělávání je naznačeno na vývojových schématech č. 1 a 2. Ta ukazují, jak jsou využity druhy škol při přípravě jednotlivých kategorií příslušníků armády (vojáci, praporčíci, důstojníci).

Schémata obsahují tyto funkce: časovou posloupnost přípravy, výběrové rozhodování o další přípravě, vstupy (občan, maturant, voják, vysokoškolák), výstupy (záloha, výslužba), odhady délky školení v jednotlivých školách, odhady délky služby v jednotlivých kategoriích funkcí (1, 2, 3), odhady úrovně služby v pozemním vojsku.

Použité zkratky:

AŠ - Aplikační škola,

VA - Vojenská akademie,

UO - Univerzita obrany,

AO - Akademie obrany (Institut pro obranná studia),

V - Vojska (služba),

VŠ - Civilní vysoká škola.

Přípravu jednotlivých kategorií příslušníků armády lze popsat takto (schéma č. 1):

◇ **Důstojník**

O povolání důstojníka se může ucházet občan s maturitou, voják základní služby, praporčík s maturitou, vysokoškolák s ukončeným bakalářským studiem (3 roky) nebo s úplným vysokoškolským studiem (5 let).

Budoucí důstojník nejdříve absolvuje Vstupní důstojnický kurs na VA, a to v rámci 1. závazku. V návaznosti absolvuje přípravu na funkci v AŠ. Poté slouží v funkci do konce nejkratšího možného závazku (3 roky). V dalším má možnost při prodloužení závazku na 9 let absolvovat 1. stupeň UO (VŠ).

1. stupeň UO, resp. VŠ trvá 3 roky. Poté následuje příprava na funkci na VA a v AŠ (specializovaná část). Dále slouží důstojník ve funkci cca 3 roky. Potom se na základě potřeb armády a schopností důstojníka rozhodne o jeho přijetí do 2. stupně UO, resp. VŠ. Pokud není přijat, slouží v další funkci, na níž absolvuje příslušnou přípravu.

2. stupeň UO, resp. VŠ trvá 2 roky. Po úspěšném školení následuje příprava na funkci na VA, resp. v AŠ a služba ve funkci cca 3 roky, tj. zhruba do konce 2. dlouhodobého závazku (14 let). Důstojník, který si závazek prodlouží, může se ucházet o 3. stupeň UO (VŠ).

Ve schématu je naznačeno, že má-li důstojník při vstupu do armády vysokoškolské vzdělání, příslušné bloky vysokoškolského vzdělání na UO (VŠ) vynechá.

Všichni důstojníci po 14 letech služby, pokud si závazek prodlouží, projdou základním štábním kursem na UO, resp. AO. Na tomto kursu se na základě výsledků v kursu a celkového hodnocení rozhodne, zda po další službě u vojsk v délce cca 3 roky své štábní a velitelské vzdělání ukončí v Kursu generálního štábu nebo Štábním kursem 2. stupně. Poté slouží u vojsk do dosažení věkové hranice.

Uzlové body kariéry jsou tedy tyto:

1. Rozhodnutí o 1. závazku (nejméně 3 roky, nejvíce 9 let).
2. Rozhodnutí o dalším závazku před vstupem na UO (VŠ), požadován závazek 9 let od počátku kariéry.

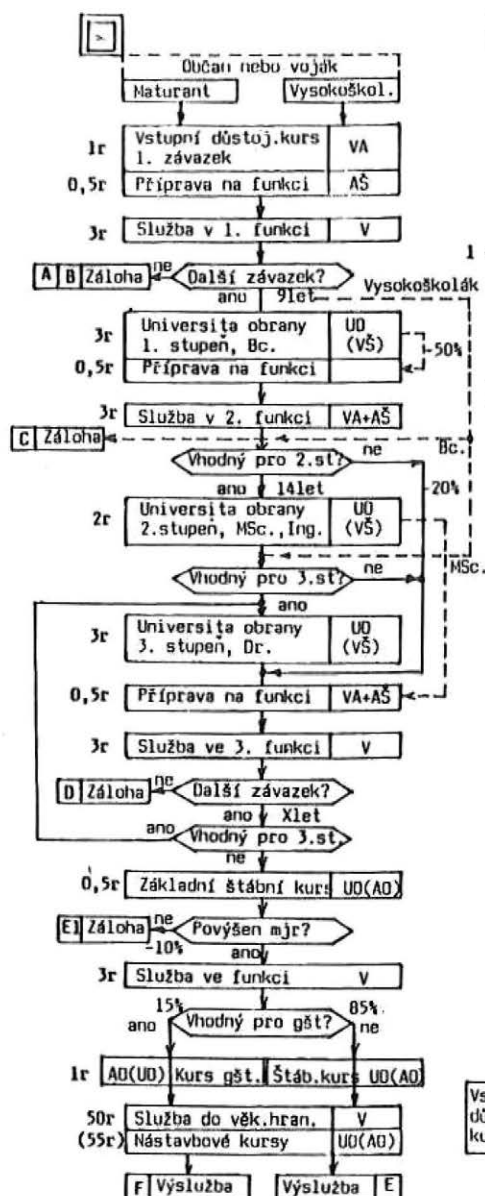
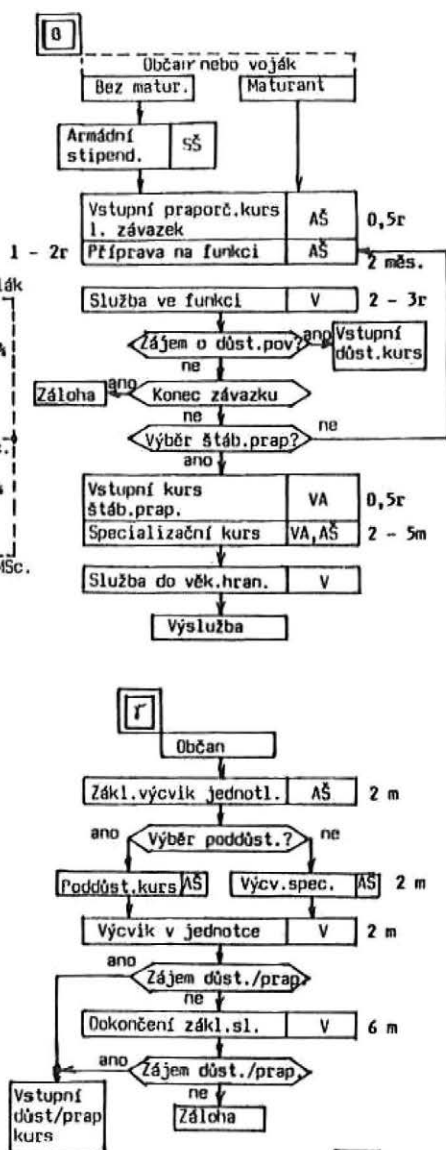

Schéma č. 1

ČASOVÁ POSLOUPNOST VÝCVIKU A VZDĚLÁVÁNÍ

Legenda

[d]	důstojník
[0]	praporčík
[r]	voják zákl.služby
r	rok
m	měsíc

3. Rozhodnutí o možnosti absolvovat 2. stupeň UO (VŠ, který je komplexní a zahrnuje přijímací zkoušku a předpokládá závazek na 14 let od počátku kariéry.

4. Rozhodnutí o prodloužení závazku před začátkem velitelského a štábního studia.

5. Rozhodnutí o vhodnosti vyššího štábního školení; jde o komplexní rozhodnutí, vycházející z posledních hodnocení a z výsledků v Základním štábním kursu.

♦ Praporčík

Praporčíkem se může stát buď občan nebo voják, který přišel ze základní služby, jenž má maturitu. (V případě zájmu, nemá-li maturitu, může požádat o armádní stipendium na průmyslové škole).

Po absolvování Vstupního praporčíckého kursu v AŠ, který má obecný charakter, následuje příprava na funkci v AŠ a poté služba ve funkci. Tento cyklus (příprava na funkci, služba) se může s přechodem na další funkci opakovat. Po odsloužení 1. funkce, prodlouží-li si praporčík příslušně závazek, může se ucházet o důstojnickou přípravu.

Pokud se shledá, že je vhodný pro funkci štábního praporčíka (věk, hodnocení), je vyslán do Vstupního kursu štábních praporčíků, jenž je obecného charakteru a realizuje se na VA. Následný specializační kurs přísluší AŠ. Po službě do věkové hranice odchází praporčík do výslužby.

Z uvedeného je zřejmé, že uzlovým bodem kariéry je přechod do kategorie štábních praporčíků. S nižšími praporčíky uzavírá armáda vždy krátkodobé kontrakty podle svých potřeb.

♦ Voják základní služby

Voják základní služby absolvuje po nástupu základní výcvik jednotlivce v AŠ. Poté co rozhodne, zda je vhodný pro školení na poddůstojníka.

Poddůstojníci absolvují Poddůstojnický kurs, ostatní výcvik specialisty, to vše v AŠ. Další společnou etapou je výcvik v jednotce, tj. u vojsk. Tato etapa končí zhruba v polovině základní služby a poté se může voják poprvé ucházet o povolání praporčíka nebo důstojníka.

V druhé polovině základní služby slouží voják u své jednotky. Po jejím skončení se může znovu ucházet o povolání důstojníka, resp. praporčíka.

ZHODNOCENÍ NAVRŽENÉHO SYSTÉMU VÝCVIKU A VZDĚLÁVÁNÍ

Předložený materiál dává základní orientaci o **možném** řešení nového uspořádání výcvikového vzdělávacího systému Armády České republiky, tj. bez nároku na detailní řešení.

Návrh systému se snaží realizovat dvě základní myšlenky:

① **Vytvořit integrální systém výcviku a vzdělávání, kde se jednotlivé instituce obsahově doplňují a funkčně prolínají.** V této myšlence spočívá možnost

maximální ekonomizace výcviku a vzdělávání a jeho zkvalitnění, zejména v oblasti přípravy na konkrétní funkce. Z personálního hlediska umožňuje vyřešení současných problémů spojených s tím, že je třeba zachovat vědomostní a dovednostní potenciál armádního školství. Pokud jde o vojáky základní služby, systém umožňuje plně oddělení jejich počátečního a speciálního výcviku od jednotek, kde proběhne jen docvičování činnosti v jednotce. Tím se může významně blokovat přenos nesprávných návyků mezi předchozím a následným ročníkem povolanců.

② **Přihlédnout k existující vybudované základně a promítnout do ní navrhovaný systém tak, aby mohla být nově a plně využita.** V této souvislosti vznikají mimořádně výhodné geografické postavení a možnosti současné VA v Brně a VŠ PV ve Vyškově, které mohou vytvořit vzájemně se doplňující celek, kde:

- předností VŠ PV ve Vyškově je možnost využití výcvikového prostoru,
- předností VA v Brně je možnost využití akademického zázemí Brna,
- obě školy mohou sdílet některé specialisty, a to buď účelově nebo podle daného plánu.

Z uvedeného hlediska návrh umožňuje potlačit tyto negativní rysy minulého systému **výcviku a vzdělávání důstojníků:**

■ **nedostatečnou všeobecně vojenskou připravenost důstojníka** - ve vstupním důstojnickém kursu musí budoucí důstojník získat nejen základní a vojenské návyky, ale naučit se především základům vedení lidí a komunikace,

■ **přespecializovanost vojenských škol** - zejména široké obory, pěstované na Univerzitě obrany mohou čelit inflaci specialistů, která zde v současné době existuje; ti najdou širší a ekonomičtější uplatnění v aplikačních školách,

■ **nedostatečnou připravenost na konkrétní funkce** - v oblasti nižších hodností a funkcí zabezpečí tuto přípravu aplikační školy, na vyšší pak postupně Vojenská akademie a Univerzita obrany,

■ **nedostatečnou výběrovost výcviku a vzdělávání** - systém výběru, který je zabudován, je formální (na základě hodnocení) i neformální (podle úspěšnosti ve studiu, tzn. staví na jeho náročnosti) a tím přispívá k redukci relativního počtu výpůjček vyšších hodností.

Tím, že se důstojníkovi poskytne vysokoškolské vzdělání, vytváří se předpoklady pro přirozený úbytek po splnění úvazku bez náročné rekvalifikace.

Navržené schéma vychází u důstojníků z těchto možných druhů závazků:

- 3 roky: krátkodobý závazek 1. typu - 25 % nástupních počtů,
- 6 let: krátkodobý závazek 2. typu - 25 % nástupních počtů,
- 9 let: dlouhodobý závazek 1. typu - 50 % nástupních počtů,
- 14 let: dlouhodobý závazek 2. typu,
- ? let: dlouhodobý závazek 3. typu.

Je zřejmé, že krátkodobé závazky obou typů lze uzavřít na počátku kariéry, resp. lze tyto závazky uzavírat postupně tak, že dosáhnou dlouhodobého závazku 1. typu. Každému druhu závazku musí odpovídat příslušné sociální zabezpečení po opuštění armády.

V průběhu služby se předpokládají tyto úbytky:

- 50 % do skončení 1. stupně Univerzity obrany (někteří důstojníci nebudou moci v důsledku hodnocení na UO vstoupit, jiní ji nedokončí v důsledku její náročnosti, u obou kategorií to ovšem znamená, že nebudou moci odsloužit do konce závazku),

- 20 % po skončení 2. stupně Univerzity obrany,

- 10 % na základě nesložení majorské zkoušky.

Za uvedených předpokladů je možný průběh služby důstojníka znázorněn na schématu č. 2. Zkušenosti potvrzují, že struktura úbytků se může měnit, zejména postupnými dobrovolnými odchody po splnění závazků.

Pokusme se prověřit reálnost uvedeného možného průběhu služby důstojníka se situací v bundeswehru.

V bundeswehru, který je svými cílovými 375 000 vojáky 6krát větší než našich předpokládaných 60 000 až 70 000 vojáků v Armádě České republiky, přichází do majorských kursů asi 600 důstojníků ročně. Ze schématu č. 2 je pak zřejmé, že 30 % našich výchozích počtů důstojníků z povolání odpovídá v absolutních číslech 100 důstojníkům. Jednoduchým přepočtem zjistíme, že na vstupu by mělo být 330 uchazečů o celoživotní povolání důstojníka a 330 uchazečů s krátkodobým závazkem, tj. celkem 660. Odtud lze následně vypočítat i pravděpodobné počty studentů jednotlivých škol apod.

V roce 1992 vyšlo z vojenských škol 1350 důstojníků do naší, ještě federální, armády, jejíž počty byly přibližně dvojnásobné než počty, plánované pro Armádu České republiky. Přitom stupeň naší profesionalizace ve srovnání s bundeswehrem není příliš odlišný. Avšak naše pyramida průběhu služby důstojníka je jaksí pokřivená. A její narovnání se musí stát prvotním cílem všech úvah o nové soustavě výcviku a vzdělávání v AČR.

Ve výcviku a vzdělávání praporčků se předpokládají tyto změny:

- navázat na již realizované rušení vojenských gymnázií a systémově ustoupit od poskytování středoškolského vzdělání v armádě,

- toto nahradit poskytováním výučního listu v oboru jako nástavby nad střední školu, absolvovanou v civilu,

- středoškoláky získávat formou armádních stipendií, především na odborných středních školách.

Toto uspořádání by mělo být ve svých důsledcích ekonomičtější a poskytovat armádě skutečné specialisty, kteří by se tak, jak je to ve vyspělých armádách, stali její oporou v nejnižších článcích.

V přípravě vojáků základní služby, tj. vojáků a poddůstojníků, se navrhuje rozdělit na dvě části:

- výcvik převážně uskutečňovaný ve výcvikových střediscích a AŠ,

- vlastní službu, jejíž součástí je docvičení v jednotce a průběžný výcvik.

Hlavními výhodami, jak potvrzují zkušenosti, může být nenarušování činnosti vojsk neustálým základním výcvikem (což se může stát chronickou nemocí se zkracováním základní služby), blokování přenosu nesprávných návyků mezi nováčky a již sloužícími vojáky i obecně vyšší kvalita výcviku. Nezanedbatelné bude i menší poškození techniky u bojových jednotek při výcviku.

Mám-li se vyjádřit k možnostem využití současných kapacit, pak lze navrhnout:

- Univerzitu obrany a Akademii obrany zřídít na místě VA v Brně,
- Vojenskou akademii zřídít na místě VVŠ PV ve Vyškově,
- Aplikační školy zřídít pro většinu zbraní pozemního vojska na místě VVŠ PV, pro ostatní zbraně a druhy vojska služeb podle návrhu těchto složek.

Porovnáme-li tento návrh s požadavky na uvedené úkoly tak, jak byly stanoveny v předcházejících částech, vidíme, že jde o řešení ekonomické. V oblasti Brno - Vyškov se tak vytvoří jedinečné vojenské výcvikové a vzdělávací centrum, schopné komplexně zabezpečit potřeby Armády České republiky.

Potřeba změny soustavy výcviku a vzdělávání v AČR je očividná. Přitom je nutné vyhnout se eklektickému spojování prvků se starým obsahem s cílem vytvořit zdání nového díla.

Ve svém článku jsem použil řadu názvů, jejich význam je často ryze pracovní. Čtenáře prosím v tomto smyslu o porozumění. Některé z nich však vyjadřují i potřebu vnitřní změny navenek vhodně vystihnout, a mohou tedy sloužit k zamyšlení.

Je nepochybné, že uvedený myšlenkový model lze uskutečňovat i jiným způsobem. Jsem však přesvědčen, že pokud ho v konkrétní realizaci v hlavních rysech nenaplníme, nedojde ke skutečné a potřebné změně systému výcviku a vzdělávání v naší armádě.

Plukovník doc. Ing. Jaroslav K o m á r e k, CSc.

VÁLEČNÉ HRY A NĚKTERÉ PROBLÉMY JEJICH VYUŽITÍ

Principálně nové podmínky obrany našeho státu vyžadují přehodnocení nebo nové řešení zásadních otázek výstavby a organizace ozbrojených sil a jejich operačního a taktického použití. Zatímco nejobecnější principy lze definovat relativně rychle, řešení konkrétních otázek postupuje zpravidla problematičtěji. Jednou z hlavních příčin je vedle omezených zdrojů všeho druhu nedostatečná úroveň poznání. K řešení nových problémů není většinou použitelná dosavadní teorie